Internace a věznění biskupů

Jedním ze způsobů, kterým chtělo vedení KSČ donutit církev k poslušnosti, byl záměr „oddělit hlavu od trupu“, neboli paralyzovat vliv sídelních biskupů na řízení diecézí a tím i na duchovní ve farnostech. Poté, co se nepodařilo biskupy v očích kněží diskreditovat a vrazit tak klín mezi „vyšší“ a „nižší“ klérus, přistoupili komunisté k jejich fyzické izolaci.

Záminkou se stal incident, ke kterému došlo v katedrále sv. Víta na Hradčanech ve svátek Božího těla dne 19. června 1949, kde měl být přečten pastýřský list biskupského sboru *Hlas čs. biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*. Do chrámu byli přednostně pouštěni najmutí provokatéři, kteří podle pokynů Státní bezpečnosti rušili průběh bohoslužby. Státní moc tak získala záminku k internaci arcibiskupa Josefa Berana, oficiálně odůvodněné jako *„ochrana proti hněvu dělnické třídy“*. Tímto zásahem bylo zahájeno omezování osobní svobody i u ostatních českých a slovenských biskupů, v následujících měsících se takřka všichni dostali do obdobné situace, kdy byli zcela izolováni nejen od věřících, ale i od svých příbuzných. Internováno bylo všech šest sídelních biskupů v českých zemích – Josef Beran, Josef Karel Matocha, Mořic Pícha, Karel Skoupý, Josef Hlouch a Štěpán Trochta.

Vedoucí představitelé KSČ již od léta 1949 uvažovali o tom, že se pokusí nejvyšší představitele římskokatolické církve, včetně biskupů, veřejně diskreditovat za pomoci soudních monstrprocesů, jak se tomu dělo v některých zemích sovětského bloku. V Maďarsku byl např. ostřihomský arcibiskup a maďarský primas Josef Mindszenty odsouzen ve veřejném procesu k doživotnímu vězení. Čeští komunisté však nakonec k obdobnému kroku nepřistoupili a před soud postavili „pouze“ blízké spolupracovníky biskupů v čele s olomouckým světícím biskupem Stanislavem Zelou, jenž byl v prosinci 1950 odsouzen k 25 letům vězení. Nelze vyloučit, že od procesu s českými biskupy (vč. veřejného soudu s arcibiskupem Beranem) odradila vládnoucí garnituru mezinárodní reakce na proces s dr. Miladou Horákovou a spol.

Před komunistickými soudy stanuli i další dva tajně vysvěcení světící biskupové – královéhradecký Karel Otčenášek, odsouzený v prosinci 1954 k 13 letům vězení, a pražský Ladislav Hlad, jenž byl nejprve v roce 1950 odsouzen ke třem letům vězení a posléze opět v roce 1959, již jako invalida s amputovanou nohou, k trestu devíti let odnětí svobody. Internaci se nevyhnul ani druhý olomoucký světící biskup František Tomášek. Jediným biskupem, který mohl po celá 50. léta vykonávat v českých zemích svůj úřad, byl pražský světící biskup Antonín Eltschkner. Internaci unikl též další tajně vysvěcený pražský světící biskup Kajetán Matoušek, který však svůj úřad nemohl vykonávat.

Po násilné izolaci biskupského sboru od věřících se správy jednotlivých diecézí ujali vládní zmocněnci z řad civilních stoupenců vládnoucího režimu. Z církevního prostředí jim sekundovali dosazení kapitulní či generální vikáři, kteří byli v některých případech aktivními členy KSČ (Eduard Oliva v Litoměřicích, Josef Buchta v Českých Budějovicích). Internace většiny biskupů byla zrušena až v roce 1963, někteří z nich (M. Pícha, J. K. Matocha) se svobody nedočkali a v izolaci zemřeli. Přeživší biskupové se mohli svých úřadů ujmout až na sklonku 60. let, většina z nich je však vykonávala jen krátkou dobu.

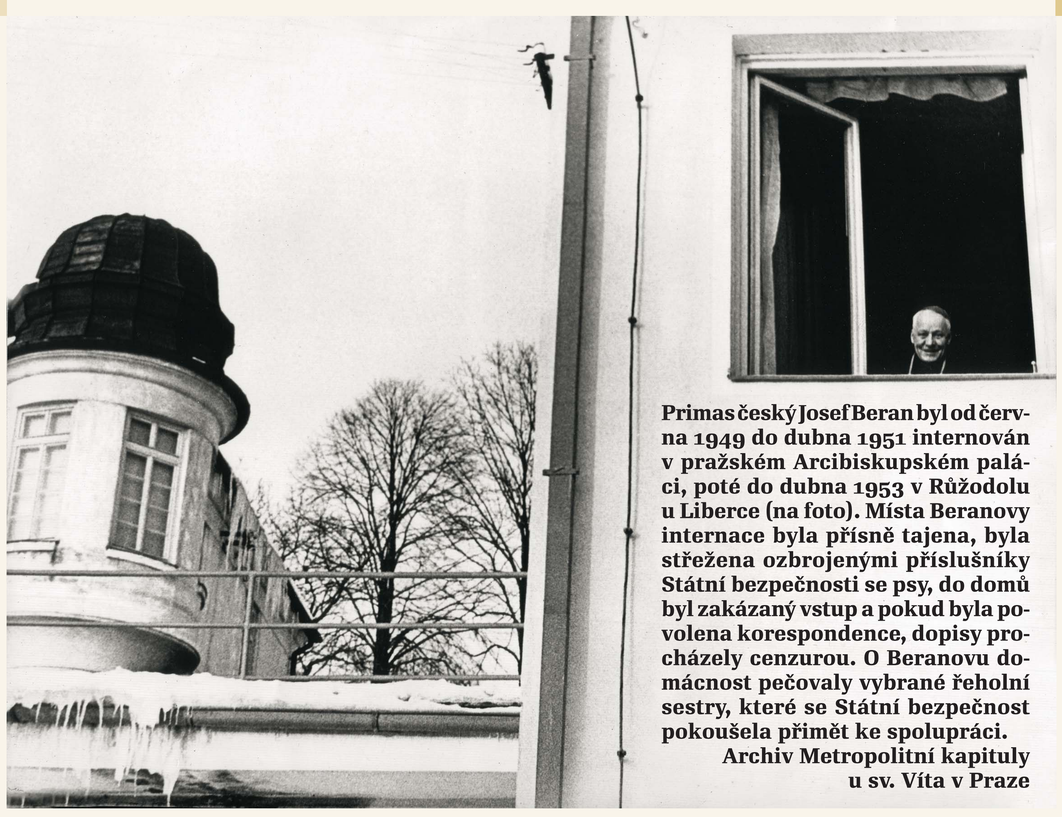

Primas český Josef Beran byl od června 1949 do dubna 1951 internován v pražském Arcibiskupském paláci, poté do dubna 1953 v Růžodolu u Liberce (na foto). Místa Beranovy internace byla přísně tajena, byla střežena ozbrojenými příslušníky Státní bezpečnosti se psy, do domů byl zakázaný vstup a pokud byla povolena korespondence, dopisy procházely cenzurou. O Beranovu domácnost pečovaly vybrané řeholní sestry, které se Státní bezpečnost pokoušela přimět ke spolupráci.
Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze

V internaci (Senohraby u Prahy, 1963): vlevo slovenský biskup ze Spiše Ján Vojtaššák (1951 odsouzen ke 24 letům odnětí svobody, 1956 podmínečně propuštěn ze zdravotních důvodů, od roku 1958 internován – zemřel v Senohrabech v srpnu 1965), uprostřed Josef Beran, vpravo brněnský biskup Karel Skoupý (internován 1950, na jaře 1968 se vrátil na brněnský stolec). *Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze*

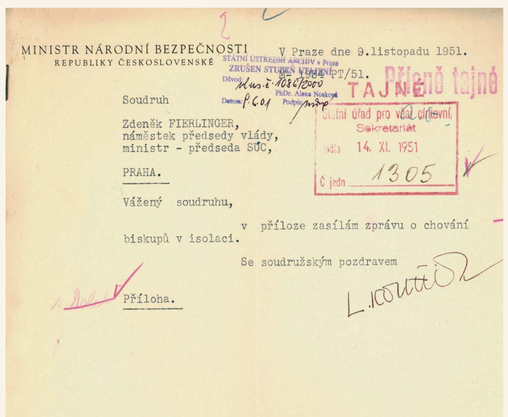

MINISTR NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

V Praze dne 9.listopadu 1951.

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
ZRUŠEN STUPEŇ UTAJENÍ
Důvod: Kus č. 1086/2000
Datum: 8.6.01 PhDr. Alena Nosková Podpis:

Přísně tajné
TAJNÉ
Státní úřad pro věci církevní
Sekretariát
14. XI. 1951
Č. jedn. 1305

Soudruh

Zdeněk FIERLINGER,
náměstek předsedy vlády,
ministr - předseda SÚC,

PRAHA.

Vážený soudruhu,

v příloze zasílám zprávu o chování biskupů v isolaci.

Se soudružským pozdravem

Příloha.

L. Kopřiva

Přísně tajné.

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
ZRUŠEN STUPEŇ UTAJENÍ
Důvod: Kus č. 1086/2000
Datum: 8.6.01 PhDr. Alena Nosková Podpis:

Chování biskupů v isolaci.

Českobudějovický biskup dr. Josef HLOUCH byl dne 26.10.1951 převezen na lékařskou prohlídku, kde dr. PRAŽAN roentgenem zjistil, že biskup má zduření štítné žlázy. Podle rozhodnutí SÚC bude nyní zase jednat s biskupem vládní zmocněnec i krajský církevní tajemník. Jinak v isolaci biskupa nenastaly v poslední době žádné změny.

Brněnského biskupa dr. Karla SKOUPÉHO navštívil dne 25.10.1951 soudruh DOLEK z SÚC. Podle vyjádření zmocněnce, dr. STARÉHO, nesplnil tento rozhovor to, co od něho DOLEK žádal. Při odchodu od biskupa řekl, že by biskupa nikterak nemutil a že bude nejlepší, když zůstane tak, "když je taková tvrdá palice".

Olomoucký arcibiskup dr. MATOCHA předložil zmocněnci návrh pro reorganisaci diecése, ve kterém též navrhoval, aby pro okresy Vyškov, Svitavy, Moravskou Třebovou, které leží mimo olomoucký kraj, byl ustanoven ještě jeden arcikněz, který by zastupoval tyto okresy na úřadech.

Při zpovědi arcibiskupa MATOCHY, kterou provádí prelát OZYNULA, předává MATOCHA OZYNULOVI určité pokyny pro osoby, na kterých má zájem a OZYNULA informuje MATOCHU o situaci v arcidiecési.

Zmocněnec navrhl MATOCHOVI jmenování KUKLY generálním vikářem, s čímž však MATOCHA nesouhlasí a rád by prosadil KADLČÍKA a odůvodňuje to tím, že s hlediska církevního má lepší kvalifikaci.

MATOCHA se dotazoval orgána, který u něho koná ostrahu, kdo má vlastně kompetenci nad ním rozhodovat, zda zmocněnec, nebo bezpečnost.

Jednou z povinností ministra národní bezpečnosti bylo podávat pravidelná hlášení o chování biskupů v izolaci. Zprávy L. Kopřivy zasílané ministru-předsedovi Státního úřadu pro věci církevní Z. Fierlingrovi z r. 1951 jsou uloženy v archivním fondu tohoto úřadu (SÚC) v Národním archivu.

Stanislav Zela, hlavní protagonista tzv. procesu s pomocníky biskupů, byl propuštěn z vězení r. 1963, ale jako duchovnímu na odpočinku mu byl režimem určen pobyt pod dozorem v charitním domově v Radvanově. Na snímku (1964) s premonstrátským opatem Augustinem Machalkou na radvanovském hřbitově.
AOP

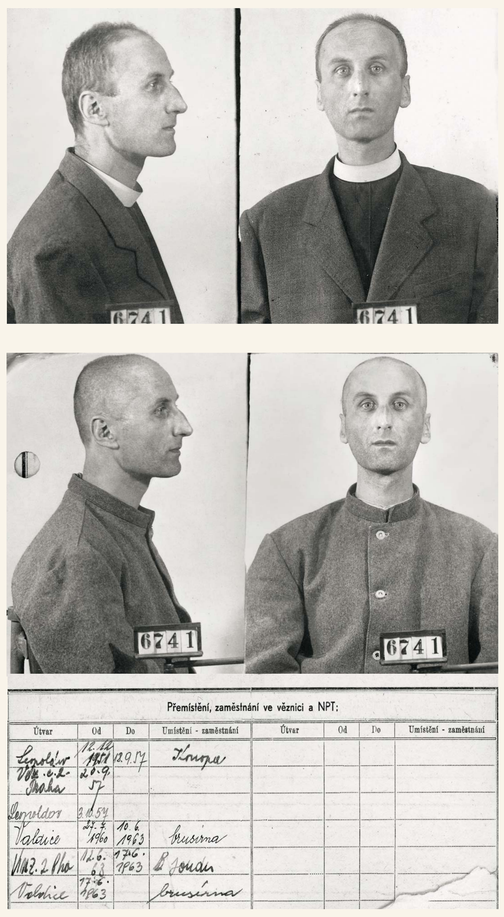

Mezi prvními, kteří pocítili komunistickou represi, byli nejbližší spolupracovníci pražského arcibiskupa. V procesu se S. Zelou byli k vysokým trestům odsouzeni mj. kanovníci pražské Svatovítské kapituly, její arcijáhen, dále osobní Beranův sekretář a také ředitel arcidiecézního pastoračního ústředí v Praze Antonín Mandl (25 let) – na fotografii z vězeňského spisu. *NA (SSNV)*

Internaci se nevyhnul ani druhý olomoucký světící biskup František Tomášek (na snímku z 60. let), tajně vysvěcený r. 1949. Na návrh církevního tajemníka byl internován v r. 1951, v izolaci strávil 3 roky. V návrhu je charakterizován jako „naprostý nepřítel lidově-demokratického zřízení, což dokazuje skutečnost, že byl jmenován ilegálním biskupem bez státního souhlasu. Současně jest organizátorem aktivního odporu…“.
NA (Pozůstalost F. Tomáška)

Olomoucký arcibiskup Josef Karel Matocha byl internovaný od jara 1950 až do své smrti v listopadu 1961;

biskup z Hradce Králové Mořic Pícha, internován od roku 1950 do své smrti v listopadu 1956;

biskup z Českých Budějovic Josef Hlouch strávil v izolaci 18 let (1950–1968);

litoměřický biskup Štěpán Trochta, od roku 1950 internovaný, v letech 1954–1960 vězněný.

sv. Cyril a Metoděj
1150 let